

Danskernes Digitale Bibliotek – kommer det forskningsbibliotekerne ved?

Af Ulla Kvist ukv@bibliotekogmedier.dk og Ann K. Poulsen apo@bibliotekogmedier.dk, Styrelsen for Bibliotek og Medier

Udvalget om folkebibliotekerne i vidensamfundet anbefaler i sin rapport "Folkebibliotekerne i vidensamfundet" fra foråret 2010, at bibliotekerne går sammen om at etablere en bedre formidling af de digitale materialer, så de bliver mere synlige for brugerne som dermed får adgang til digitale medier som film, spil, musik og litteratur. Derudover skal der være adgang til fx den digitaliserede kulturarv.

Den fælles digitale formidling har – som de fleste nok allerede ved – fået arbejdstitlen Danskernes Digitale Bibliotek (DDB), og spørgsmålet er, om fag- og forskningsbiblioteker har en rolle i forhold til det?

Målgruppen

Snævert betraget er statslige/statsstøttede fag- og forskningsbiblioteker primært sat i verden for at assistere studerende og forskere ved deres moderinstitutioner, men mange af brugerne kommer reelt fra bredere dele af samfundet, især fordi folkebibliotekernes lånere gennem det lovpligtige lånesamarbejde kan få adgang til fag- og forskningsbibliotekernes trykte materialer. Det har gennem årene understøttet samfundets ønske om livslang læring, og det er en kæmpegevinst for alle, der ønsker at fordybe sig i et emne – professionelt eller privat.

Det seneste 10-år er der imidlertid blevet langt færre trykte materialer på fag- og forskningsbibliotekerne, da de er blevet erstattet af digitale versioner – især for tidsskrifternes vedkommende via licensaftaler. Kernebrugerne har taget imod udviklingen med kyshånd, og antallet af downloads har udviklet sig eksplosivt. En stor udfordring på det digitale område er dog den begrænsede adgang, der er grundlaget for licenserne. De digitale materialer er således ikke omfattet af de almindelige regler om lånesamarbejde. Licenserne giver kun adgang for forskere og studerende – samt brugere, der kommer ind fra gaden. Således er mange almindelige borgers adgang til den mere specialiserede videnskabelige litteratur afhængig af folkebibliotekernes samarbejde med forsknings- og uddannelsesbibliotekerne. Hr. Menigmand og fru Civil i Skagen og Gedser kan derfor med god ret opfatte overgangen fra analog til digital form som en tikkende bombe under deres adgang til den nyeste forskning og faglitteratur.

Et startskud til en bredere adgang

For samfundet som helhed og for den enkelte borger vil det være en fordel, hvis etableringen af DDB kunne blive start-

skuddet til en bredere adgang til digitale ydelser og et tættere licenssamarbejde mellem de to bibliotekssektorer. Udvalget understreger således i rapporten, at det er afgørende for folkebibliotekerne at styrke den almindelige borgers adgang til de digitale materialer, herunder også adgangen til forskningsbibliotekernes samlinger.

Udvalgets slutanbefalinger er derfor:

- At folkebibliotekerne bør tage initiativ til at udvikle mulighederne for digital dokumentlevering og så vidt muligt etablere søgeadgang til forskningsbibliotekernes betalingsbelagte digitale ressourcer.
- At folkebibliotekerne bør udvide lånesamarbejdet med forskningsbibliotekerne til også at omfatte digitale materialer, hvor det er muligt.
- At folkebibliotekerne skal styrke den frie adgang til information ved at understøtte creative commons og open access.

Som et kuriosum kan det nævnes, at folkebibliotekerne i 1999 som et forsøg fik adgang gennem PLADS (Public Library Database Service) til alle Statsbibliotekets elektroniske tidsskrifter. Det kunne måske være en ide at genoptage en lignende service. Man kunne også forestille sig forsøg med tilkøb af walk-in-use på udvalgte folkebiblioteker eller pay per view i DDB af udvalgte videnskabelige publikationer. Det gælder om at finde en forretningsmodel, der er økonomisk acceptabel for både udbydere og aftagere af de elektroniske ydelser.

Ny fødekæde

Måske vil der være enkelte på fag- og forskningsbibliotekerne, som synes, at ovenstående forslag hovedsageligt er en ensidig win-løsning for folkebibliotekerne. I den forbindelse er det værd at nævne, at folkebibliotekernes brugere udgør en del af fag- og forskningsinstitutionernes fødekæde. Adgang til information og oplysninger på et højt fagligt niveau giver lyst og nysgerrighed efter mere viden – også som formaliseret uddannelse.

Desuden kan folkebibliotekerne gennem DDB fungere som et udstillingsvindue og en formidlingskanal for digitale nyheder i forskningsbibliotekernes regi. Aktuelt kan peges på formidling af den digitaliserede kulturarv. 